עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פרק א מהלכות פסה"מ הלכה כח:

כה ב מיי' פ"ג שם הלכה כא:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה: ויקרא ד, כה
2. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ד, ל

גליון הש"ס

[גמ' אמר ליה אין עושה שירים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו. [חוץ למקומו ילפינן מחוץ (נו) [לזמנו] תוס' מנחות דף עט ע"א ד"ה והדר וכו'] :תוס' ד"ה פסול וכו' ומיהו למ"ד שלא במקומו. לעיל (טו) [כו] ע"ב: בא"ד בזרק הפסול שיחזור הכשר ויקבל. עי' לקמן דף לג ע"א תוס' ד"ה וקיבלו:

ליקוטים

אלא שמא לא נתקבל בכלי. פירש בקונטרס [עי' מוסף רש"י] ולא תועיל הזריקה כיון שלא נתקבל דהוה ליה נשפך מצואר הבהמה. וקשה לר' מ"מ מספק יזרוק שמא תועיל הזריקה לאותו שנשפך אחר שנתקבל. ונראה לר' דהכי קאמרי ליה רבנן והלא [שמא] לא נתקבל (שמא) בכלי ונמצא מעלה פסולין על גבי המזבח דאסור כדאמרינן בכמה דוכתי ובהמזבח מקדש [לקמן פז ע"ב] שאם עלו לא ירדו אבל לכתחילה לא. אמר להם אף אני לא אמרתי אלא בנתקבל בכלי, כלומר יש לסמוך על זריזות הכהנים. ותלמודא מפרש למלתי' על ידי קושיא ותירוץ, מנא ידע, כהנים זריזין הן ויש לסמוך על זריזותן. ודוקא מדם הראוי להתקבל פריך שאותו דם פסול, אבל דם התמצית לא מצי פריך דאע"ג דלא נתקבל אינו פוסל אלא כמים בעלמא חשיב כיון שאין ראוי לכיסוי אינו אסור להעלותו, ולא פריך מדם התמצית אלא משום דמעורב בו ומבטיל ליה ברובא דאפילו יהיה כן שיזרוק מאותו שנתקבל בכלי מה מועיל הרי כבר נתבטל בדם התמצית שאינו ראוי לזריקה, דדוקא בדם התמצית איכא לאקשויי הכי אבל בשאר דמים הנזרקים על גבי המזבח בהכשר לא פריך דליבטלו דליהוי כמאן דליתא דהא מודו רבנן לר' יהודה דעולין לא מבטלין אהדדי והלכך דם הנזרק בהכשר לא מצי מבטל ליה (תוס' רשב"א פסחים סה.): **כל שבידו לא הוי דחוי.** [ובההיא] דהפריש קרבן ונשתמד בידו לחזור ואפ"ה אמרינן פרק קמא דזבחים [לעיל יב ע"ב] הואיל ונדחה ידחה, עוד אמרינן בזבחים פרק קדשי קדשים [לקמן נט ע"א] כל הקדשים שהיו שם כשנפגם המזבח פסולים הואיל ונדחו ידחו אע"פ שבידו לתקן. וי"ל דשאני התם שקיבל הכשר ונתן הפסול שבקל יכול לתקן שיחזירנו לכשר, הלכך לא חשיב דיחוי (תוס' הרא"ש סוכה לג ע"א):

שיטה מקובצת

פסול מהו שיעשה שירים. פ"ה [מהו שיעשה שיריים לדם שבצואר בהמה], ולא רצה לפרש בקבלה פסול ולא זרק, דהא תנן בהדיא יחזור הכשר ויקבל. וליכא למדחי דהתם משום פסול מחשבה, דמחשבה לא פסלא אלא בראוי לעבודה. וא"ת זרק נמי תפשוט מדתנן קבלו כו' [ככתוב בתוד"ה פסול]: **למעוטי שיריים שבצואר בהמה.** אם לא נתקבל כל הדם, שלא יהיה השיריים הנשאר בצואר הבהמה לשפוך ליסוד אלא ישפוך לאמה: **הוה אמינא מאי פסול טמא דחזי לעבודת ציבור.** ואע"ג דמהאי טעמא מסיק במעילה (דף ה:) דאדרבה עושה שיריים, שאני הכא שלא עשה כלום והרי מעשה איצטבא הוא ושייך לומר איפכא:

פסול מהו שיעשה שירים. לדם שבצואר בהמה ולא יהיה עוד תקנה או יחזור הכשר ויקבל ויזרוק בפסול שקבל לא מיבעיא דהתנן יחזור הכשר ויקבל אלא בפסול שזרק כ] מיבעיא ליה כדפירש בקונטרס וממתני' ליכא למידק קבלו אין זרק כא] לא דאיכא לדחויי כדאמרינן בפירקין דלעיל לא תימא זרקו לא אלא אימא שחטו לא כב] ° ומיהו למאן דאמר שלא במקומו כמקומו דמי מוכח לעיל דהוא הדין ° בזרק הפסול שיחזור הכשר ויקבל וה"ר אפרים מפרש דהך בעיא אמתני' דכל הפסולין שעלו לא ירדו ע) קאי דלכתחלה לא יעלו וקמיבעיא כג] אם זרק פסול מהו שיעשה שירים להיות נשפכין לכתחלה ליסוד כמו בכל שירי הדם או כד] לא ואסור לזורקם לכתחלה וישפכו לאמה וקשה לפי' זה דהוה ליה למימר מהו שיעשה שירים או דחוי כדקאמר באידך בעיא כוס מהו שיעשה את חבירו שירים או דחוי ועוד אמרינן בהדיא בריש מסכת מעילה (דף ה.) גבי חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס הא קמ"ל דאע"ג דקיבל פסול וזרק כה] וקבל כשר וזרק לאו כלום כו] (פסול) מאי טעמא שירים נינהו ופריך והא בעי מיניה ר"ל מר' יוחנן פסול מהו שיעשה שירים וא"ל כז] אין עושה שירים כי אם חוץ לזמנו כח] מאי לאו אבל שאר פסולין אינן עושים שירים ומאי קשיא ליה הא מודה ריש לקיש דלכל כט] היותר שירים הוי אבל מיבעיא ליה דשמא אפילו דחוי הוי ואם כן ממה נפשך אין טעון כיבוס ול"נ דלא קשיא מידי דאי שירים הוי א"כ הוי כשאר דמים כשרין שהשירים נשפכין ליסוד אבל שירים דקאמר התם דאין דמה טעון כיבוס היינו שירים ופסול אבל קשה ל] (בסיפא) דקאמר מאי לאו בר משאר פסולין ומאי פריך אי שאר פסולין אינן עושים שירים א"כ ליהוי דחוי וכל שכן דאין דמה טעון כיבוס אבל לפי' רש"י אתי שפיר דאי אינו עושה שירים יחזור הכשר ויקבל והוי דם כשר וטעון כיבוס. ברו"ך:

למעוטי שירים שבצואר בהמה. והא דאמר (לעיל כה.) דצריך שיקבל כל דמו של פר היינו למצוה:

ולהוי דחוי. לא] תימה אם נתן לפסול מה בכך מעשה איצטבא הוא מי גרע מנתן על האבן שהרי לא פריך הכי אמתניתין דאמר פרק הוציאו לו (יומא נג:) דקתני יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל ועוד תיקשי ליה קרא דמייתי לעיל בפרק קמא (דף יד.) ויזרקו הכהנים לב] (את הדם) ונראה דהא דפריך וליהוי דחוי לא קאי אונתן לפסול דאין זה אלא מעשה איצטבא בעלמא אלא פריך אנתן לכלי חול ואנשפך מן הכלי על הרצפה: **כל שבידו לא הוי דחוי.** לג] ענפיו מרודין מעליו דסוכה [דף לג.] אין זה בידו כיון דאין ממעטין ביום טוב וגבי כסוי הדם (חולין דף פז.) דקרי ליה דחוי כשכיסהו הרוח ונתגלה כיון דאין מצוה לבטל הדחוי לד] לא חשיב בידו ולא דמי להכא דמצוה לאוספו והפריש קרבן והמיר דת דלעיל בפרק קמא (דף יב:) אין זה קרוי בידו לה] כיון דאין דעתו לחזור פ):

ופסול תיובתא דריש לקיש תיובתא: וכולן שקיבלו כו': [א]בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן פסול מהו שיעשה שירים ° אמר ליה [א]אין (א) עושה שירים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו רב זביד מתני הכי בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן כוס פסול מהו שיעשה שירים אמר ליה פסול גופיה מאי סבירא לך אי פסול משוי שירים כוס פסול נמי משוי שירים אי פסול לא משוי שירים כוס פסול נמי לא משוי שירים רב ירמיה מדיפתי מתני הכי בעא מיניה אביי (מרבא) [מרבה]א] כוס מהו [ב]שיעשה את חבירו דחוי או שירים אמר ליה פלוגתא דרבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן [ג]דתניא למעלה הוא אומר [1]את ב] דמו ישפך למטה הוא אומר [2]ואת כל דמה ישפך [ד]מנין [ב]לחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות ונתן מתנה אחת מזה ומתנה אחת מזה שכולן נשפכין ליסוד תלמוד לומר ואת כל דמה ישפך יכול נתן ארבע מתנות מכוס אחד יהו כולן נשפכין ליסוד תלמוד לומר ואת דמו הא כיצד הוא נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה רבי אלעזר ברבי שמעון אומר מנין לחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות ונתן ד' מתנות מכוס אחד שכולן נשפכין ליסוד תלמוד לומר ואת כל דמה ישפך והכתיב ואת דמו ישפך א"ר אשי ההוא למעוטי שירים שבצואר בהמה: קיבל הכשר ונתן לפסול כו': וצריכא דאי אשמעינן פסול הוה אמינא ג] מאי פסול טמא דחזי לעבודת ציבור אבל שמאל לא ואי אשמעינן שמאל דאית ליה הכשירא ביום הכיפורים אבל כלי חול לא ואי אשמעינן כלי חול משום דחזו לקדושינהו אבל הנך אימא לא צריכא וליהוי ליה דחוי אמר ליה רבינא לרב אשי הכי אמר רב ירמיה מדיפתי משמיה דרבא הא מני חנן המצרי הוא דלית ליה דחויין [ה]דתניא ד]חנן המצרי אומר אפי' דם בכוס מביא חבירו ומזווג לו [ו]רב אשי אמר כל שבידו לא הוי דחוי אמר רב שייא כוותיה דרב אשי מסתברא מאן שמעת ליה דאית ליה דחויין רבי יהודה [ז]דתנן ועוד אמר רבי יהודה נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם ושמעינן ליה דאמר כל שבידו לא הוי דחוי [ח]דתניא רבי יהודה אומר כוס אחד היה ממלא מדם התערובת וזורקו זריקה אחת כנגד היסוד ש"מ כל שבידו לא הוי דחוי ש"מ גופא תניא רבי יהודה אומר כוס אחד היה ממלא מדם התערובת שאם ישפך אחד מהם נמצא שהוא ה] מכשירו אמרו לו לרבי יהודה [ט]והלא לא נתקבל בכלי מנא ידעי אלא שמא לא נתקבל בכלי אמר להן

פסול מהו שיעשה שירים. מי שהוא פסול לעבודה: **מהו שיעשה שיריים.** אם קבל וזרק מהו שיחזור הכשר ויקבל ויזרוק ויכשר הקרבן מי אמרינן כיון דזרק פסול שוייה לדם שבצואר שיריים ותו לא מיחזי לזריקה או דלמא לא אלימא זריקת פסול לשוייה לדם שבצואר בהמה שיריים ויחזור הכשר ויקבל: **אין לך** ו] **זריקה.** פסולה שעושה את השאר שיריים אלא זריקה במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו: **הואיל ומרצה לפיגולו.** הואיל והויא זריקה ז] מן התורה למיקבעיה פיגול ופסול: **כוס פסול.** כגון שילא מהו שיעשה לדם שבצואר שיריים אם זרקו כהן כשר לזה ח] ולא יהא תקנה לקרבן שיחזור ויקבל: **פסול גופיה מאי סבירא לך.** אדם פסול שזרק מאי סבירא לך בשיריים שבצואר בהמה דלא קמיבעיא לך: **כוס מהו שיעשה את חבירו דחוי או שיריים.** כגון חטאת שקבל דמה בשני כוסות ונתן כל מתנותיו מאחד מהן חבירו שיריים הוא ונשפך ליסוד דכתיב ואת כל הדם ישפך וגו' (ויקרא ד): **או דחוי הוא.** דחייה ט] בידיים שלא ניתן ממנו על הקרנות וישפך לאמה שבעזרה המוליאה דמים לנחל קדרון י): **למעלה.** בפרשה הוא אומר בשעיר נשיא בשירי הדם ואת דמו ישפך ולא כתיב כל דמו: **למטה.** בחטאת יחיד הוא אומר ואת כל דמה ישפך: **והן נשפכין לאמה.** דכוס עושה את חבירו דחוי: **למעוטי שיריים שבצואר בהמה.** שהן י] נעשין שיריים על ידי הדם הנתקבל יא] וישפכו לאמה: **ולריכא.** לאשמועינן יב] דאית להו תקנה בחזרה: **דחזי לעבודת ליבור.** כגון טמא דחזי לכתחלה בליבור יג] כ) הלכך גבי יחיד איכא תקנתא בחזרה: **ביום הכיפורים.** נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו ל): **וניהוי דחוי.** דהא נראה ונדחה ואמאי אית ליה תקנתא בחזרה: **אפילו דם.** שעיר הנעשה בפנים: **בכוס.** ומת המשתלח לא נדחה הדם אלא מביא שעיר אחר ומזווג להדם יד] וכשר הדם למתנותיו וזה ישתלח. ולשון אפילו דנקט משום דשלשה מחלוקות בדבר איכא למאן דאמר אפילו בעלי חיים נדחים דקתני מ) ואם משהגריל מת אחד מהן יביא שנים ויגריל עליהם כבתחילה והנשאר ידחה ואיכא למאן דאמר נ) מביא חבירו שלא בהגרלה דבעלי חיים אין נדחין והגרלה לא מעכבא אבל דם בכוס ומת המשתלח ישפך הדם דשחוטין נדחין ואין חוזרין ונראין ואתא חנן המלרי למימר אפילו דם בכוס טו] מזווג ליה אחר: **שבידו.** לתקן להחזיר טז] כי הנך דמתניתין אבל ההוא דמשתלח אין בידו מי יימר דיהבי ליה אחריני: **ימות המשתלח.** דאידחי ליה ויביא שנים אחרים: **מדם התערובת.** של פסחים: **וזורקו זריקה אחת.** כדין פסח: **כנגד היסוד.** לאפוקי קרן דרומית מזרחית כדאמרי' לקמן יז] שאם נשפך דמו של אחד מהן על ידי שהן רבים ונבהלים לעשות נמלא כוס זה מכשירו שהרי יח] כולם מעורבים בו ואי משום דאיערוב בדם התמצית אמרינן לקמן רבי יהודה לטעמיה דאמר אין דם מבטל דם ולא אמרינן אידחי ליה בהתערבו הואיל ובידו לאוספו: **והלא.** זה שנשפך: **לא נתקבל בכלי.** היאך יהיה כשר הא קיימא לן ס) נשפך מן הלואר על הרלפה ואספו פסול: **מנא ידעי.** רבנן שלא נתקבל והלא לא מעשה היא יט] אלא סברא היא בעלמא דחייש לשמא נשפך דמו של אחד מהן: **שמא לא נתקבל.** ונמלא זורק דם פסול:

אף

מסורת הש"ס

א) מעילה ה:, ב) [לקמן קיב. יומא נז: תמורה כג:], ג) יומא שם, ד) ת"כ ויקרא חובה פ"י ה"ד, ירוש' יומא פ"ה ה"ד, ה) [לקמן עד.] יומא סג: [מנחות נט:] תמורה ו:, ו) [מנחות נט: ע"ש], ז) יומא סב. [מנחות נט:], ח) [לקמן ס. ע"ש] פסחים סה. ע"ש [תוספתא שם פ"ד ה"י] מנחות נט:, ט) ירוש' פסחים פ"ה ה"ח ע"ש, י) יומא נח:, כ) ע' פסחים עט., ל) יומא מז., מ) שם סב., נ) שם סג:, ס) לעיל כה., ע) לקמן פג., פ) [ועיין היטב תו' סוכה לג. ד"ה נקטם ולקמן נט. תוס' ד"ה עד]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה אין לך זריקה עושה שיריים:

מוסף רש"י

אין עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו. שאם זרק מקצת הדם על מנת לאכול חוץ לזמנו וחוץ למקומו והשאר זרק שלא במחשבת פיגול לאו כלום הוא, אלא כל הדם שנשתייר נעשה שיריים ופסול: **הואיל ומרצה לפיגולו.** הואיל וזריקת הדם חשובה היא כל כך דמרצה בפיגול, דקובעת בפיגול, דלעולם לא הוקבע פיגול בכרת עד שעת זריקה (מעילה ה:) **פלוגתא דראב"ש ורבנן.** ת"ק סבר כוס עושה את חבירו דחוי ור"א בר"ש סבר כוס עושה את חבירו שיריים (יומא נז: ובעי"ז לקמן קיב.) **דלית ליה דחויין.** דלית ליה שיהא הדם דחוי בשביל חבירו שמת לומר ישפך הדם (יומא סג: ובעי"ז מנחות נט:) **אפילו דם בכוס.** שכבר נשחט ומת המשתלח (יומא סג:) **מביא חבירו.** כלומר שעיר מן השוק יביא: **ומזווג לו.** וישלחנו לעזאזל אלמא לית ליה דחויין, לומר מת המשתלח אידחי ליה דם שבכוס ושפיכה בעי ויביא שנים אחרים: **נשפך הדם.** על הארץ של שעיר הנעשה בפנים: **ימות המשתלח.** ויביא שנים אחרים. או אם מת המשתלח ישפך הדם. של חבירו על הקרקע ויביא שנים אחרים אלמא אית ליה דחויין: **מדם התערובת.** של פסחים שנתמלו על הרלפה משום דחיישינן לאחר שנתקבל הדם אחד מן הפסחים נשפך לארץ ולא נזרק והשתא משתרי בזריקה דהאי כוס, דקיי"ל נשפך הדם מן הכלי על הרלפה ואספו כשר: **וזורקו זריקה אחת כנגד היסוד.** כדין פסחים כדתנן באיזהו מקומן ודמן טעון מתנה אחת ובלבד שיתן כנגד היסוד, אלמא כיון דבידו ללוקטו לא הוי דחוי (מנחות שם) **שאם ישפך אחד מהם.** לארץ ולא נזרק ממנו למזבח: **שמא לא נתקבל כלי.** אותו שאתה רולה להכשיר שמא לא נתקבל בכלי ותו לא מהניא ליה זריקה דתנן נשפך מלואר בהמה על הרלפה ואספו פסול בזבחים בפרק שני. [ועי' עוד בע"ב במוסף רש"י ד"ה זריזין, שפי' בלשון אחר] (פסחים סה.):

שינויי נוסחאות

א] בכי"מ וכ' וק' מרבא, והגהה שבפנים אינה מן הלורך (כ"ב דק"ס): **ב] ואת** (ש"מ, דק"ס): **ג]** ס"א אמינא הנך פסולים דחזי וכו' (ש"מ). וכ"ה בפרי"ד ובכי"ל, ושם ליתא תיבות מאי פסול טמא, ונוסף שם אחר תיבת ליבור ומאי ניהו טמא. ועי' רש"י: **ד]** בכי"מ דתנן וכצ"ל (יעב"ץ, דק"ס), והוא בפסחים סד ע"א בשינוי לשון קלת, ולפי"ז לא גרסי' בסמוך גופא, וכ"כ דק"ס: **ה]** בכי"מ וכ' נמצא זה מכשירו. וכ"ה ברש"י ובפסחים שם: **ו]** אין לך דבר. זריקה וכו' (כתה"י). וכ"ה בגמ' מעילה, ולא כהב"ח אות א: **ז]** זריקה חשובה מן התורה למיקבעיה בפגול ובפסול (כי"י): **ח]** תיבת לזה ליתא בכי"י: **ט]** דדחייה בידים שלא נתן ממנו כצ"ל (*ש"מ): **י]** בכתה"י וד"ו שאין. ועי' רש"ש: **יא]** שנתקבל (ש"מ): **יב]** לאשמועינן בכולהו כצ"ל (*ש"מ): **יג]** בקרבן צבור (פרי"ד): **יד]** נ"ל לו הדם (ב"ש): **טו]** בכוס מביא חבירו ומזווג לו ויהיה כשר הדם כצ"ל (ש"מ). וכ"ה בכתה"י אך בלא הסיום ויהיה כשר הדם: **טז]** ולהחזיר (כי"י): **יז]** הס"ד (צ"ק), ולפ"ז גם להלן אחר ונבהלים לעשות הס"ד וכבד"ו (דק"ס): **יח]** שהרי מכולם מעורב בו (כתה"י): **יט]** נ"ל היה (כי"י, ד"ו): **כ]** שקבל וזרק כצ"ל (ש"מ): **כא]** זרקו (ד"ו): **כב]** לא דכיון דשחיטה כשרה בפסולין מהניא מחשבתו ומיהו וכו' כצ"ל (שמכ"י): **כג]** וקמיבעיא ליה אם זרק פסול מהו שיעשה מותר הדם שירים, כצ"ל (שמכ"י): **כד]** או דילמא הואיל ואסור לזורקם לכתחילה ישפכו לאמה כצ"ל (רא"ט). ועי' חק נתן: **כה]** וזרק וחזר וקבל (רא"ט). ובגמ' שם כלפניו: **כו]** כלום הוא (ש"מ): **כז]** מתיבת וא"ל עד ומאי קשיא ליה מוקף בשני חצאי לבנה (ש"מ), ולפ"ז אין למחוק תיבת בסיפא דבסמוך: **כח]** לזמנו כו' מאי לאו אפילו שאר פסולין ומאי קשיא וכו' (ש"מ). ועי' תוס' מעילה ה ע"ב ד"ה אמר רב אסי דמבואר שם ב' הגירסאות: **כט]** נ"א דלכל הפחות: **ל]** בס"א קשה מספרים דקאמרי כו' (ש"מ), ועי' לעיל אות כח: **לא]** בש"מ נוסף פי' הקונטרס דהא נראה ונדחה הוא משמע דאכולהו פריך ותימה כו': **לב]** הכהנים מידם (ש"מ): **לג]** וענביו מרובים מעליו דהדס דמס' סוכה דפסול דאמר היכא דאשחור מע"ש הוי דחוי מעיקרא אע"ג דבידו לתקנו אין זה בידו כו' כצ"ל (ש"מ): **לד]** הדיחוי, דאין מצוה לגלותו. לשון הר"פ (ש"מ): **לה]** בידו אע"ג דבידו לעשות תשובה כיון כו' כצ"ל (ש"מ):